

АНАЛІЗ ПРИНЦИПІВ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ІЗ УПРОВАДЖЕННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ РОЗУМНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ

©2019 ЯРОШЕНКО І. В., СЕМИГУЛІН П. К.

УДК 332.1
JEL: R10; R58

Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Аналіз принципів стратегічного планування із упровадженням елементів розумних технологій у процес управління місцевим територіальним розвитком в Україні

Стратегічне планування розвитку територій в Україні набуває актуальності в процесі триваючої реформи децентралізації. Об'єднані територіальні громади, до складу яких можуть входити міста різних розмірів і можливостей (від міст обласного або районного значення до маленьких містечок), отримали розширені повноваження і на сьогодні мають можливість використовувати наявні та додаткові ресурси (природні, інфраструктурні, соціальні, трудові, фінансові, інноваційні, інвестиційні, інформаційні, науково-технічні тощо) для збільшення доходів місцевих бюджетів, отримання більших можливостей впливу на свій розвиток і створення умов для зростання добробуту населення. Успішними стають ті території, які завдяки вдало розробленим стратегіям розвивають власну спроможність, підтримують та поліпшують внутрішні умови життєдіяльності, вдало використовують зовнішні фактори, що впливають на надходження інвестицій та подальший ефективний розвиток з використанням технологічних новацій. Сучасне стратегічне планування залишається і надалі засобом вирішення великої кількості складних і гострих місцевих проблем життєзабезпечення громади та створення умов і можливостей для розвитку, підвищення конкурентоспроможності, впровадження розумних технологій у процес управління територіальним розвитком. Аналіз існуючих стратегічних підходів планування в управлінні територіальним розвитком дає можливість дослідити принципи організації розробки та реалізації стратегій розвитку територій, зокрема розумних міст, в Україні. Використання механізмів сучасного стратегічного планування практично для всіх сфер територіального розвитку на основі застосування переваг технічного прогресу і новітніх ІТ-технологій дозволяє визначати та використовувати елементи розумності, перш за все для ефективного місцевого розвитку в Україні.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, управління місцевим територіальним розвитком, принципи стратегічного планування, сталий розвиток, територія, розумне місто, громада.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-12-132-139>

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 11.

Ярошенко Ігор Васильович – кандидат економічних наук, завідувач відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Семигулін Павло Костянтинович – аспірант, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: semigulin.p@gmail.com

УДК 332.1
JEL: R10; R58

UDC 332.1
JEL: R10; R58

Ярошенко И. В., Семигулин П. К. Анализ принципов стратегического планирования с внедрением элементов умных технологий в процесс управления местным территориальным развитием в Украине

Стратегическое планирование развития территорий в Украине приобретает актуальность в процессе продолжающейся реформы децентрализации. Объединенные территориальные громады, в состав которых могут входить города разных размеров и возможностей (от городов областного или районного значения до маленьких городов), получили расширенные полномочия и на сегодня имеют возможность использовать существующие и дополнительные ресурсы (природные, инфраструктурные, социальные, трудовые, финансовые, инновационные, инвестиционные, информационные, научно-технические прочие) для увеличения доходов местных бюджетов, получения больших возможностей влияния на свое развитие и создания условий для увеличения благосостояния населения. Успешными становятся территории, которые благодаря удачно разработанным стратегиям развивают имеющиеся возможности, поддерживают и улучшают внутренние условия жизнедеятельности громады, удачно используют внешние факторы, что влияет на поступление инвестиций и дальнейшее эффективное развитие с использованием технологических новацій. Современное стратегическое планирование остается и в дальнейшем способом решения большого количества сложных и острых местных проблем жизнеобеспечения громады, создания условий и возможностей для развития, повышения конкурентоспособности, внедрения умных технологий в процесс управления территориальным развитием. Анализ существующих стратегических подходов к управлению территориальным развитием дает возможность исследовать принципы организации разработки и реализации стратегий развития территорий,

Yaroshenko I. V., Semigulin P. K. Analyzing the Principles of Strategic Planning with the Introduction of Elements of Smart Technologies in the Process of Management of the Local Territorial Development in Ukraine

Strategic planning for the development of territories in Ukraine becomes relevant in the process of ongoing decentralization reform. United territorial communities, which can include cities of different sizes and opportunities (from cities of regional or district status to small cities), have received expanded powers and today have the opportunity to use existing and additional resources (natural, infrastructure, social, labor, financial, innovation, investment, information, science and technology) to increase local budget revenues, get better opportunities of influence on their development and create conditions for increasing the well-being of the population. Successful are the territories, which thanks to well-designed strategies develop existing opportunities, support and improve internal living conditions, successfully use external factors, which affects the flow of investment and further effective development using technological innovations. Modern strategic planning further on remains a way to solve a large number of complex and acute local problems of life support of community, create conditions and opportunities for development, improve competitiveness, introduce smart technologies in the process of managing territorial development. Analysis of existing strategic approaches to the management of territorial development provides a possibility to explore the principles of organizing the elaboration and implementation of development strategies of the territories, in particular smart

в частности умных городов, в Украине. Использование механизмов современного стратегического планирования практически для всех сфер территориального развития на основе применения преимуществ технического прогресса и новых IT-технологий позволяет определять и использовать умные элементы, в первую очередь для эффективного местного развития в Украине.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, управление местным территориальным развитием, принципы стратегического планирования территории, устойчивое развитие, умный город, громада.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 11.

Ярошенко Игорь Васильевич – кандидат экономических наук, заведующий отделом макроэкономической политики и регионального развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)
E-mail: iyaroshenko@i.ua

Семигулин Павел Константинович – аспирант, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)
E-mail: semigulin.p@gmail.com

cities, in Ukraine. Use of modern strategic planning mechanisms for almost all spheres of territorial development, based on the benefits of technological advances and new IT technologies, allows the identification and use of smart elements, in primarily for the efficient local development in Ukraine.

Keywords: socio-economic development, management of the local territorial development, principles of strategic planning of the territory, sustainable development, smart city, community.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 11.

Yaroshenko Igor V. – PhD (Economics), Head of Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Semigulin Pavel K. – Postgraduate Student, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: semigulin.p@gmail.com

Стратегічне планування розвитку територій в Україні набуває актуальності в процесі триваючої реформи децентралізації. Об'єднані територіальні громади, до складу яких можуть входити міста різних розмірів і можливостей (від міст обласного або районного значення до маленьких містечок), отримали розширені повноваження і на сьогодні мають можливість використовувати наявні та додаткові ресурси (природні, інфраструктурні, соціальні, трудові, фінансові, інноваційні, інвестиційні, інформаційні, науково-технічні тощо) для збільшення доходів місцевих бюджетів, отримання більших можливостей впливу на свій розвиток та створення умов для зростання добробуту населення. Успішними стають ті території, які завдяки вдало розробленим стратегіям розвивають власну спроможність, підтримують та поліпшують внутрішні умови життєдіяльності, вдало використовують зовнішні фактори, що впливають на надходження інвестиції та подальший ефективний розвиток з використанням технологічних новацій.

Дослідження питань управління соціально-економічним розвитком територій, у тому числі міст в Україні, відображено в роботах багатьох науковців і практиків, таких як Долішній М. І., Варналії З. С., Данилишин Б. М., Кизим М. О., Лібанова Е. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф., Ганущак Ю. І. та інші. Сучасне стратегічне планування практично всіх сфер територіального розвитку на основі застосування переваг технічного прогресу та новітніх IT-технологій дозволяє визначати та використовувати елементи розумності, перш за все для ефективного місцевого розвитку в Україні, що визначає перспективність і актуальність вивчення цієї тематики.

Мета статті – провести аналіз принципів стратегічного планування при організації розробки та реалізації стратегій розвитку із впровадженням елементів розумних технологій у процес управління місцевим територіальним розвитком в Україні.

Завдання статті – на основі проведеного аналізу існуючих стратегічних підходів планування в управлінні територіальним розвитком сформулювати рекомендації щодо впровадження елементів розумних технологій у процес організації розробки та реалізації стратегій розвитку територій в Україні.

Стратегічне планування в сучасних умовах, враховуючи вдалу практику використання даного інструменту в розвинених європейських країнах [10; 11], залишається надалі ефективним засобом для вирішення великої кількості складних і гострих місцевих проблем життєзабезпечення громади та створення умов і можливостей для результативного розвитку, підвищення конкурентоспроможності, впровадження розумних технологій у процес управління територіальним розвитком.

Українським законодавством сформовано певну нормативно-правову базу з питань управління територіальним розвитком (регіонів, територіальних громад, міст тощо) на основі таких стратегічних і програмних документів, як: Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про засади державної регіональної політики», «Про державні цільові програми», «Про державне прогнозування та розроблення програм соціального і економічного розвитку України»; Постанови КМУ «Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів», «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів»; Накази Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства

України «Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації» та «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогностичних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади». Основні цілі та завдання для розвитку територій в Україні визначають Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [9]; Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [6]; регіональні стратегії розвитку на період до 2020 року.

Українські міста, не маючи окремого законодавства щодо стратегічного планування місцевого розвитку, розробляють власні стратегії на основі та з використанням норм представлених вище документів, досвіду європейських міст, експертної допомоги та напрацювань науковців.

Принципи організації розробки та реалізації стратегій розвитку певних територій визначено в законодавчих документах і знайшли відображення в методичних посібниках, запропонованих експертним середовищем.

На законодавчому рівні визначено, що прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку [2] базується на принципах:

- ✦ *цілісності*, що характеризує взаємоузгодження всіх розроблених документів економічного та соціального розвитку, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць на будь-який період;
- ✦ *об'єктивності*, що визначає доцільність використання інформації органів державної статистики, центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, офіційних видань Національного банку України;
- ✦ *науковості*, що ґрунтується на науковій основі, постійному вдосконаленні методології та використанні світового досвіду;
- ✦ *гласності*, що характеризує об'єктивність доступу інформації для всіх представників суспільства;
- ✦ *самостійності*, що дозволяє місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування в межах своїх повноважень розроблення, затвердження та виконання власних прогностичних і програмних документів;
- ✦ *рівності*, що полягає в дотриманні прав і врахуванні інтересів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання всіх форм власності;
- ✦ *дотримання загальнодержавних інтересів*, що визначає необхідність дотримання місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування положень загаль-

нодержавної соціально-економічної політики та економічної безпеки держави.

Розширення напрямів стратегічного планування на основі ІТ-технологій, що стрімко розвиваються, використання яких в управлінні територіальним розвитком сприяє зростанню комфортності проживання, розширенню можливостей територій та спрощенню доступу населення до всіх важливих послуг, знайшли відображення в прийнятих змінах до порядків розроблення державної та регіональних стратегій розвитку в Україні [7] на засадах смарт-спеціалізації.

Смарт-спеціалізація розглядається як підхід, що передбачає аргументоване визначення в рамках стратегії окремих стратегічних цілей і завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних територіальних переваг і сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні [7]. Під інноваційним потенціалом мається на увазі сукупність наявних у регіоні інтелектуальних, трудових, технологічних, науково-виробничих ресурсів з відповідним інфраструктурним забезпеченням, які за умови їх ефективного використання (поєднання) сприяють прийняттю та впровадженню нових технологічних рішень.

Впровадження смарт-спеціалізації у стратегічне планування територій (регіонів, міст, громад тощо) спрямоване на: забезпечення їх сталого розвитку; підвищення ефективності управління інноваційними процесами; створення сприятливого середовища для здійснення інноваційної діяльності; підвищення рівня інноваційної та інвестиційної активності; запровадження системної державної підтримки розвитку інновацій.

Розроблення проектів Стратегії та планів заходів на засадах смарт-спеціалізації передбачає дотримання таких принципів, як [7]:

- ✦ *інноваційна спрямованість* – визначення окремих напрямів та завдань з метою прийняття та впровадження нових технологічних рішень у певних видах економічної діяльності з урахуванням інноваційного потенціалу територій;
- ✦ *відкритість* – залучення зацікавлених представників підприємництва, науково-дослідних установ, закладів вищої освіти та громадських об'єднань до процесу розроблення та реалізації;
- ✦ *паритетність* – створення рівних можливостей для висловлення позицій зацікавлених сторін та забезпечення максимального врахування їх інтересів під час розроблення та реалізації;
- ✦ *координація* – взаємозв'язок та узгодженість довгострокових стратегій, планів і програм розвитку на всіх рівнях управління;
- ✦ *доповнюваність* – забезпечення взаємозв'язку науки, освіти, виробництва, фінансових ресурсів щодо розвитку інноваційної діяльності;

- ✦ *диверсифікація* – можливість створення нових видів економічної діяльності у визначених галузях економіки;
- ✦ *вужька спеціалізація* – обмеження переліку видів економічної діяльності, вибір яких обумовлений перспективними можливостями та які провадитимуться на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Використання засад системи стратегічного планування територіального розвитку на практиці потребує розроблення відповідної методології. Експерти розглядають методологією стратегічного планування економічного та соціального розвитку територій як сукупність вимог, що висуваються до суб'єктів у процесі передбачення майбутнього об'єкта стратегічного планування, яка включає систему принципів стратегічного планування та формує логічну послідовність цього процесу [8].

Становлення методологічних засад стратегічного планування в Україні відбувалося на основі власних наукових досліджень та запозичення іноземного досвіду в рамках реалізації проектів партнерства вітчизняних і закордонних експертів. Результати опрацювання та узагальнення європейської практики з урахуванням українських особливостей знайшли відображення у практичних посібниках.

Відсутність в науковій літературі єдиного теоретико-методологічного підходу до стратегічного планування різних соціально-економічних систем обумовлює відсутність єдиного експертного погляду стосовно принципів цього процесу. Сучасні правила стратегічного планування формуються під впливом принципів сталого територіального розвитку, планування місцевого розвитку тощо. Незважаючи на різну кількість запропонованих принципів, їх зміст іноді повторюється (табл. 1).

Узагальнення міжнародного досвіду стратегічного планування розвитку територій на засадах сталості характеризується використанням таких принципів і підходів [3]:

- ✦ урахування тенденцій і перспективних напрямів розвитку, визначених в основних стратегічних документах територій (країни, регіону, міста);
- ✦ дотримання принципів сталого розвитку для забезпечення балансу у вирішенні економічних, соціальних та екологічних проблем шляхом раціонального та ефективного використання наявних ресурсів та можливостей;
- ✦ концентрація зусиль та ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку та точках зростання;
- ✦ урахування культурних, історичних, суспільно-політичних, економічних особливостей та традицій конкретної території;
- ✦ використання передового міжнародного та національного досвіду стратегічного планування та територіального розвитку;

- ✦ широка громадська участь у процесі розробки, обговорення та реалізації стратегій, що передбачає ефективну взаємодію влади, бізнесу, громадських організацій, наукового середовища тощо.

Експертним середовищем, у рамках взаємодії з проектом Європейського Союзу підтримки регіонального розвитку в Україні [4], принципами побудови стратегії сталого розвитку визначено такі:

- ✦ *орієнтація на потреби й інтереси людей.* Ефективна стратегія розглядає в центрі уваги людей і забезпечує довготермінове покращення становища найбільш уразливих верств населення;
- ✦ *консенсус щодо довготермінової мети.* Успіх стратегічного планування досягається завдяки згоді всіх зацікавлених сторін щодо довготермінового бачення та чітких термінів виконання поставлених завдань;
- ✦ *усебічність та цілісність.* Поєднання економічних, соціальних та екологічних завдань;
- ✦ *спрямованість на чіткі бюджетні пріоритети.* Сприятиме відповідності запланованих заходів наявним фінансовим ресурсам;
- ✦ *покладання на комплексний і точний аналіз.* Пріоритети повинні визначатися на основі всебічного аналізу існуючої ситуації, прогнозованих тенденцій і ризиків;
- ✦ *обов'язковість моніторингу, навчання та вдосконалення.* Моніторинг та оцінювання, як невід'ємна складова стратегії, засновані на чітких показниках, дозволяють розпочати необхідні процеси, відслідковувати їх виконання, своєчасно виявляти потребу у доцільності змін;
- ✦ *відповідальність та лідерство на місцевому рівні.* Важливою є самостійність в ініційованні розробки стратегії розвитку, враховуючи певні пріоритети як на національному, так і на місцевому рівнях;
- ✦ *впливовість провідної установи та висока готовність органів влади дотримуватися зобов'язань.* Довготермінові зобов'язання є неодмінною умовою запровадження інституційних реформ, виділення фінансових ресурсів, чіткого розподілу повноважень та відповідальності за реалізацію стратегії;
- ✦ *розбудова існуючих механізмів і стратегій.* Стратегія базується на завданнях національного, регіонального та місцевого рівнів, сприяючи поєднанню, взаємному доповненню та узгодженості між різними інструментами та процедурами планування та підходами до нього;
- ✦ *активна й ефективна участь.* Широке залучення всіх представників суспільства допомагає віднайти нові ідеї та джерела інформації;

Таблиця 1

Узагальнення принципів організації розробки та реалізації стратегії розвитку

Законодавство України	Принципи стратегічного планування територіального розвитку в міжнародній практиці	Принципи побудови стратегії сталого розвитку	Принципи стратегічного планування місцевого розвитку	Принципи стратегічного планування соціально-економічного розвитку територій	Принципи розбудови концепції розумних сталих міст світу
Цілісність		Усебічність та цілісність		Цілісність, системність (усебічність)	
Об'єктивність			Об'єктивність	Об'єктивність	
Науковість				Науковість	
Інноваційність					Розвиток цифрового лідерства
Гласність, відкритість	Широка громадська участь	Активна й ефективна участь		Залучення громадськості	Кооперація та координація
Самостійність					
Рівність					
Паритетність					
Координація					
Доповнюваність					
Диверсифікація					
Вузька спеціалізація	Пріоритетні напрямки		Пріоритетність	Пріоритетність	
	Ураховування тенденцій				
	Сталий розвиток				
	Територіальні особливості				
	Міжнародний і національний досвід				Національний і міжнародний досвід
		Зв'язок між національним та місцевим рівнями	Спадкоємність		
		Потреби й інтереси людей			Інтереси мешканців
		Довготермінова мета	Цілепокладання		
		Чіткі бюджетні пріоритети			
		Комплексний і точний аналіз		Всебічний аналіз	
		Моніторинг і вдосконалення			
		Відповідальність та лідерство			
		Дотримання зобов'язань			
		Розбудова механізмів і стратегій			
		Розвиток та зміцнення потенціалу			
			Результативність та ефективність	Результативність	Ефективність управління
			Компетентність		
			Комплексність		
			Альтернативність		
			Прозорість	Прозорість	Відкритість та доступність
			Вплив внутрішніх та зовнішніх чинників	Гнучкість	
				Адекватність	
				Контрольованість	
				Легітимність	

Джерело: сформовано авторами на основі [1–7].

- ✦ зв'язок між національним і місцевим рівнями. Стратегія повинна являти собою процес двосторонньої взаємодії між національним і місцевим (децентралізованим) рівнями;
- ✦ розвиток і зміцнення наявного потенціалу. Процес стратегічного планування потребує оцінки наявного інституційного, економічного, людського, наукового, фінансового тощо потенціалів.

На думку іншої групи експертів [1], стратегічне планування місцевого розвитку має ґрунтуватися на принципах сталого розвитку територій та низці спеціальних принципів, а саме:

- ✦ *об'єктивність* – передбачає спирання на попередні досягнення, досвід та об'єктивну інформацію, зібрану під час розроблення стратегії;
- ✦ *цілепокладання* – чітке формулювання мети та конкретних стратегічних цілей;
- ✦ *результативність* – спрямування всіх заходів, внесених до стратегії, на досягнення поставлених цілей;
- ✦ *ефективність* – визначення раціонального співвідношення витрат і результатів поліпшення економічного та соціального стану території;
- ✦ *пріоритетність* – вибір головних стратегічних напрямків, реалізація яких забезпечить гармонійний розвиток усієї території;
- ✦ *компетентність* – відповідність кола питань, на вирішення яких спрямована стратегія, компетенції органів управління територіальним розвитком;
- ✦ *комплексність* – створення диверсифікованої та інноваційної економічної структури, базованої на соціальному консенсусі;
- ✦ *спадкоємність* – залучення до процесу розроблення представників усіх зацікавлених сторін задля забезпечення спадковості в процесі реалізації;
- ✦ *альтернативність* – опрацювання альтернативних варіантів стратегії;
- ✦ *прозорість* – широке висвітлення процесів розроблення та реалізації стратегії у ЗМІ, залучення всіх зацікавлених сторін тощо;
- ✦ *ситуаційність* – виявлення, оцінка, врахування впливу внутрішніх чинників та зовнішнього середовища, можливих варіантів розвитку залежно від їх комбінації.

У роботі [8], на основі узагальнення наукових підходів і законодавчих засад у межах єдиної методології, принципи стратегічного планування в системі державного управління соціально-економічним розвитком територій представлено в розрізі трьох блоків.

До *загальних принципів* віднесено:

- ✦ *всєбічного аналізу*, що передбачає врахування комплексу характеристик поточного стану

соціально-економічної системи, досягнутих результатів її функціонування та прогнозованих тенденцій;

- ✦ *адекватності*, тобто визначення пріоритетних напрямків на підставі всебічного аналізу поточного стану з урахуванням місцевих, національних і глобальних проблем;
- ✦ *пріоритетності*, а саме: окреслення 3–5 пріоритетних напрямків, на вирішення яких спрямовані увага та ресурси задля досягнення стратегічної мети соціально-економічного розвитку системи;
- ✦ *системності*, тобто поєднання економічних, соціальних та екологічних завдань;
- ✦ *контрольованості*, тобто наявності критеріїв оцінки успішності реалізації стратегії.

Спеціальні принципи:

- ✦ *науковості*, коли розробка стратегії є результатом наукового дослідження та проводиться відповідно до визнаної методики;
- ✦ *гнучкості*, тобто можливості коригування стратегії під впливом внутрішніх і зовнішніх змін;
- ✦ *результативності*, а саме: спрямування всіх передбачених заходів на досягнення стратегічної мети економічного та соціального розвитку системи;
- ✦ *цілісності*, тобто узгодженості програмно-прогнозних документів економічного та соціального розвитку всіх рівнів;
- ✦ *об'єктивності*, тобто використання офіційних даних органів державної статистики, центральних і місцевих органів виконавчої влади у сфері економічного та соціального розвитку.

Принципами партнерства названо:

- ✦ *прозорості*, а саме: широке висвітлення у ЗМІ процесів розробки та результатів реалізації стратегії;
- ✦ *легітимності*, тобто сприйняття стратегічного бачення та плану дій переважною більшістю суспільства;
- ✦ *залучення громадськості* – з метою вивчення та врахування суспільної думки при складанні плану шляхом залучення до процесу зацікавлених сторін.

На основі дослідження досвіду розробки концепції розумних сталих міст світу було визначено та систематизовано *основні принципи та спільні компоненти* розробки стратегій їх розвитку та виділені такі [5]:

- ✦ кооперації та координації зусиль муніципалітету з приватним сектором, дослідницькими інститутами, громадянським суспільством;
- ✦ зосередженості на інтересах мешканців (інклюзивність, залучення, захист);
- ✦ забезпечення відкритості даних та їх доступності;

- ✦ ефективності управління ресурсами;
- ✦ дотримання загальних стандартів під час розроблення та імплементації розумних рішень;
- ✦ забезпечення можливостей обміну досвідом і знаннями на національному та міжнародному рівнях;
- ✦ важливості розвитку цифрового лідерства та навичок.

Узагальнення запропонованих представниками законодавчого, експертного та наукового середовища принципів організації розробки та реалізації стратегій дозволяє зробити висновок щодо важливості в процесі стратегічного планування розвитку сучасних «розумних міст» в Україні поєднання принципів використання цифрових технологій для досягнення сталості територіального розвитку.

Запровадження цифрових технологій у різних сферах діяльності сучасних українських міст дозволить створювати якісно нові можливості для розвитку економіки з використанням елементів «розумної інфраструктури», що забезпечить швидке, зручне і вчасне отримання широкого кола доступних послуг і проживання у комфортних і екологічно чистих умовах (рис. 1).

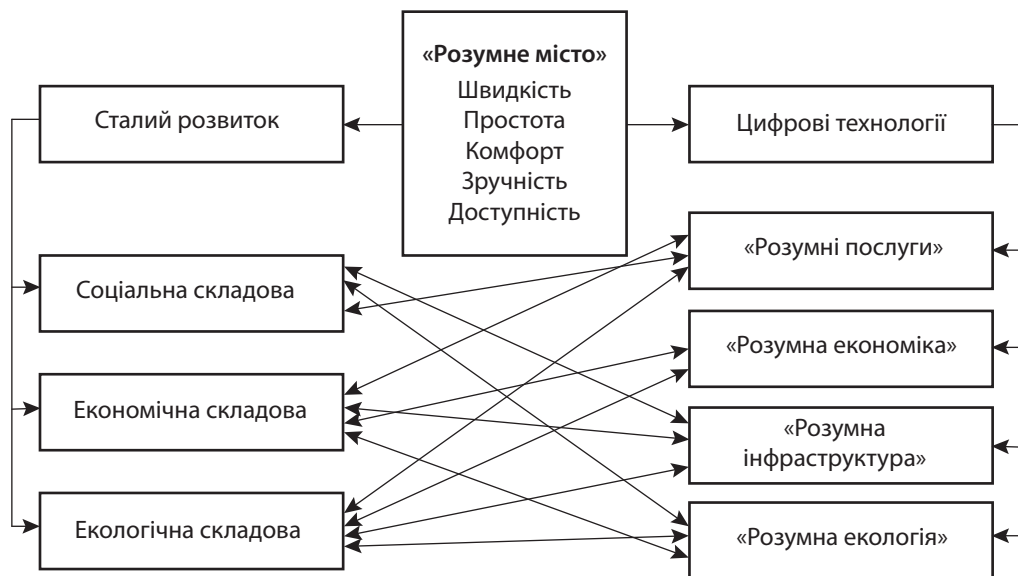

Рис. 1. Використання цифрових технологій для досягнення сталості територіального розвитку «розумних міст»

Джерело: авторська розробка.

Досвід функціонування розвинутих міст світу та Європи на основі використання сучасних ІТ-технологій і «розумних рішень» в управлінні місцевим розвитком для забезпечення комфортності проживання, створення сприятливих умов і можливостей для розвитку власного населення дедалі збільшує бажання українців жити і працювати в «розумних містах» України із розвинутою на основі сучасних технологій інфраструктурою, доступністю послуг, побутової та професійної комфортності.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз дозволяє зробити певні висновки.

Необхідність і актуальність планування діяльності територій, зокрема українських міст, на основі запровадження стратегічного підходу на засадах сталого територіального розвитку та з використанням елементів розумності дедалі зростає. У результаті всі учасники процесу (влада, бізнес, територіальна громада тощо) отримують переваги:

- ✦ зростає наукова та практична обґрунтованість соціально-економічних та організаційних заходів, підвищується ефективність прийняття управлінських рішень;
- ✦ розширюється коло учасників процесу, повніше враховуються їх інтереси й потреби;
- ✦ зростає прозорість, створюються можливості для досягнення спільних цілей, об'єднання матеріальних і фінансових ресурсів всіх суб'єктів власності для прискорення реалізації програм територіального розвитку;
- ✦ місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування отримують можливість спрямовувати спільні зусилля громади на розв'язання нагальних економічних, соціальних,

екологічних проблем і майбутній активний розвиток усіх сфер життєдіяльності території;

- ✦ повніше використовується наявний потенціал територій для активізації соціальних, економічних, екологічних перетворень та розвитку;
- ✦ розвиток сучасних інформаційних технологій та інформаційного середовища сприяє їх використанню в різних сферах діяльності, які необхідно враховувати задля досягнення цілей сталого місцевого розвитку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку : практичний посібник / Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» – DESPRO. Київ : ТОВ «Софія-А», 2012. 88 с.

2. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм соціального і економічного розвитку України» від 23.03.2000 р. № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

3. Методичні рекомендації для врахування Цілей сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад / Укладачі : Г. Б. Марушевський, О. М. Нижник / У рамках проекту ПРООН/ГЕФ «Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України». Жовтень 2017. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/UNDP_MetRecommendation_v03.pdf

4. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів їх реалізації / Проект Європейського Союзу «Підтримка регіонального розвитку України. URL: https://www.surdp.eu/uploads/files/Methodology_of_RD_planning.pdf

5. Позднякова А. М. Впровадження концепції розумних сталих міст в Україні: особливості та рекомендації. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 2. С. 49–57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-2-33>

6. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» від 6 серпня 2014 р. № 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>

7. Постанова КМУ «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 931 і 932» від 14 листопада 2018 р. № 959. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-2018-п>

8. Сментина Н. В. Особливості методології стратегічного планування в системі державного управління соціально-економічним розвитком територій. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2013. № 4. С. 67–80.

9. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

10. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Позичування міста Харкова й окремих великих міст України на регіональному, національному та міжнародному рівнях. *Проблеми економіки*. 2016. № 3. С. 115–126.

11. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Аналіз стратегічних пріоритетів розвитку європейських міст. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 48–54.

REFERENCES

Berdanova, O., and Vakulenko, V. "Strategichne planuvannya mistsevoho rozvytku" [Strategic Planning for Local Development]. *Shveitsarsko-ukrainskyi projekt «Pidtrymka detsentralizatsii v Ukraini» – DESPRO*. Kyiv: TOV «Sofyia-A», 2012.

[Legal Act of Ukraine] (2000). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

[Legal Act of Ukraine] (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>

[Legal Act of Ukraine] (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

[Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-2018-п>

"Metodolohiia planuvannya rehionalnoho rozvytku v Ukraini. Instrument dlia rozrobky stratehii rehionalnoho rozvytku i planiv yikh realizatsii" [Methodology for Regional Development Planning in Ukraine. A Tool for Developing Regional Development Strategies and Plans for Their Implementation]. *Proekt Yevropeiskoho Soiuzu "Pidtrymka rehionalnoho rozvytku Ukrainy"*. https://www.surdp.eu/uploads/files/Methodology_of_RD_planning.pdf

"Metodychni rekomendatsii dlia vrakhuvannya Tsilei staloho rozvytku v stratehiakh rozvytku terytorialnykh hromad" [Guidelines for Sustainable Development Goals in Territorial Community Development Strategies]. *Intehratsiia polozhen Konventsii Rio u natsionalnu polityku Ukrainy*. October, 2017. https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/UNDP_MetRecommendation_v03.pdf

Pozdniakova, A. M. "Vprovadzhenia kontseptsii rozumnykh stalykh mist v Ukraini: osoblyvosti ta rekomendatsii" [Smart Sustainable City Concept Implementation in Ukraine: Peculiarities and Recommendations]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, no. 2 (2019): 49-57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-2-33>

Smentyna, N. V. "Osoblyvosti metodolohii stratehichnoho planuvannya v systemi derzhavnoho upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom terytorii" [Peculiarities of the Strategic Planning Methodology in the System of State Management of Socio-Economic Development of Territories]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Seriia «Ekononika»*, no. 4 (2013): 67-80.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. "Analiz stratehichnykh priorytetiv rozvytku yevropeiskykh mist" [The Analysis of Strategic Priorities for the Development of European Cities]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2017): 48-54.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. "Pozytsionuvannya mista Kharkova i okremykh velykykh mist Ukrainy na rehionalnomu, natsionalnomu ta mizhnarodnomu rivniakh" [The Positioning of the City of Kharkiv and Individual Large Cities of Ukraine at the Regional, National and International Levels]. *Problemy ekonomiky*, no. 3 (2016): 115-126.